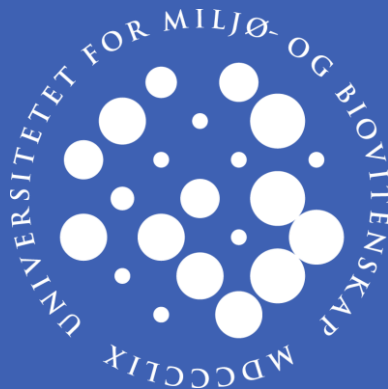

Keep it simple, stupid!

En enklere og bedre landbrukspolitikk

Ole Gjølberg, Handelshøyskolen ved NMBU

25. November 2014

Disposisjon

Norsk landbruk: noen utviklingstrekk og litt statistikk

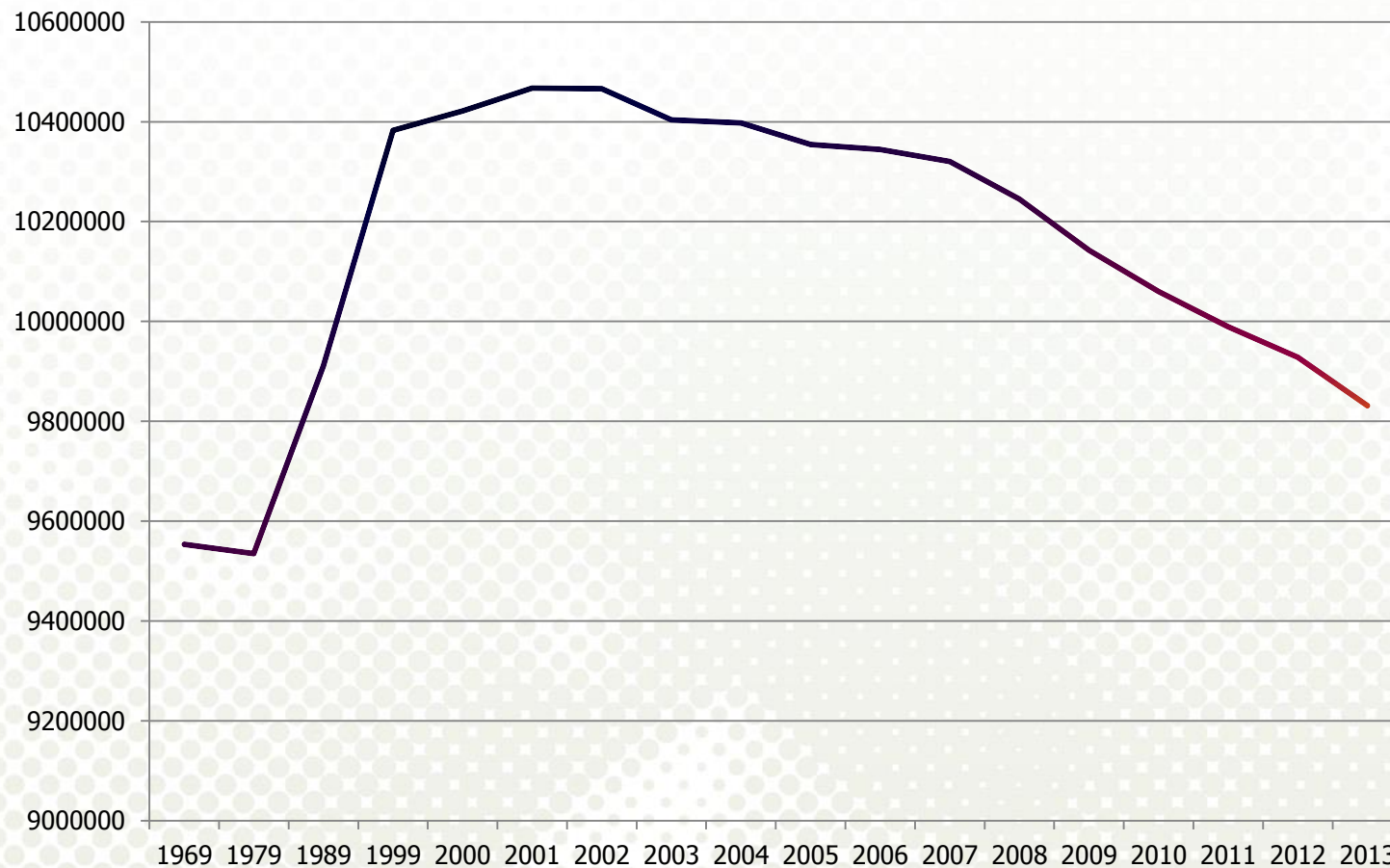
Noen tanker om en enklere og bedre (mer målrettet og mer effektiv) politikk

- a. Hva er målet/målene?
- b. Hvilke virkemidler bør benyttes for å nå målet/målene?

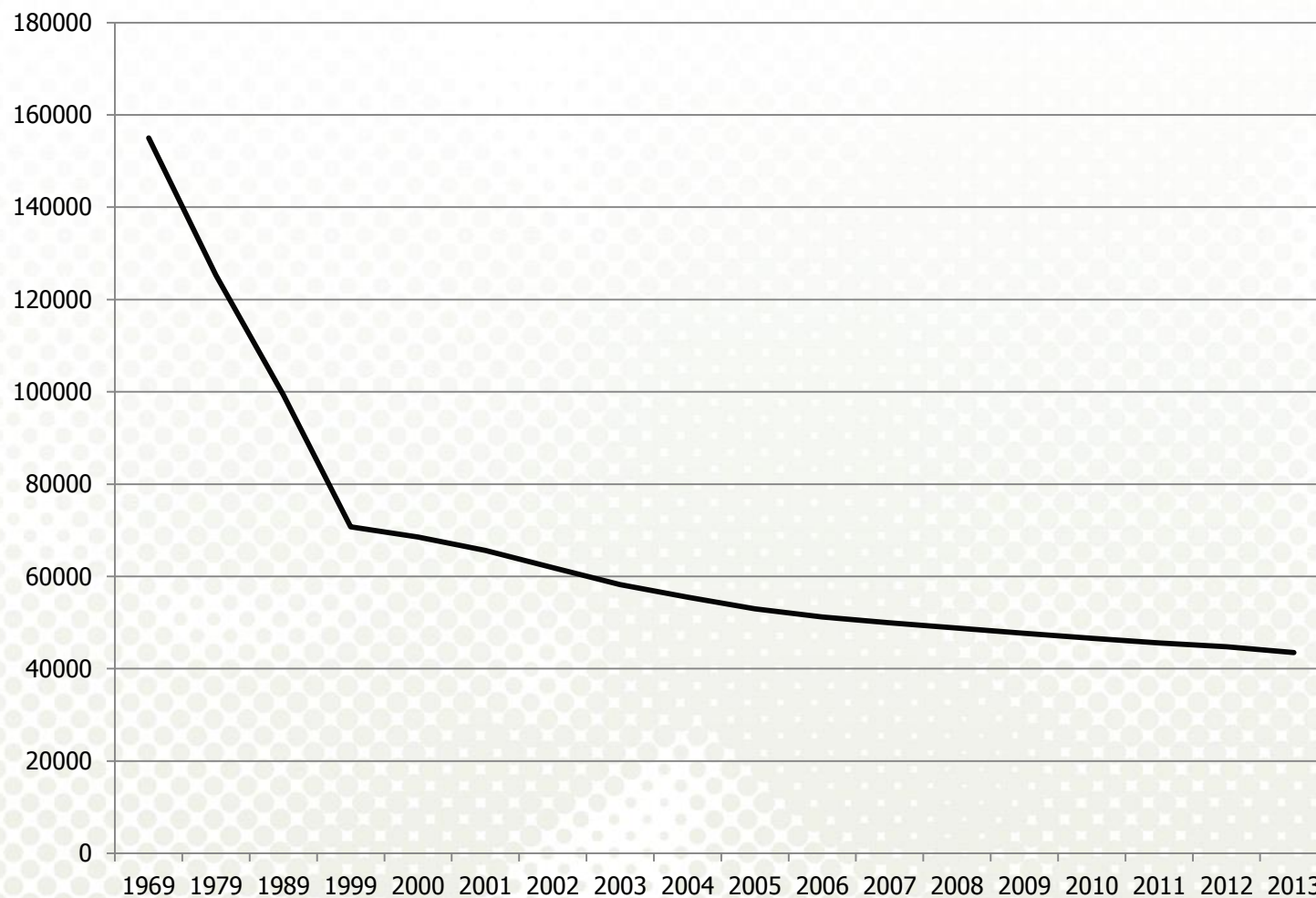
Tre framtidsscenarier

Dyrket areal – ca. 10 mill daa

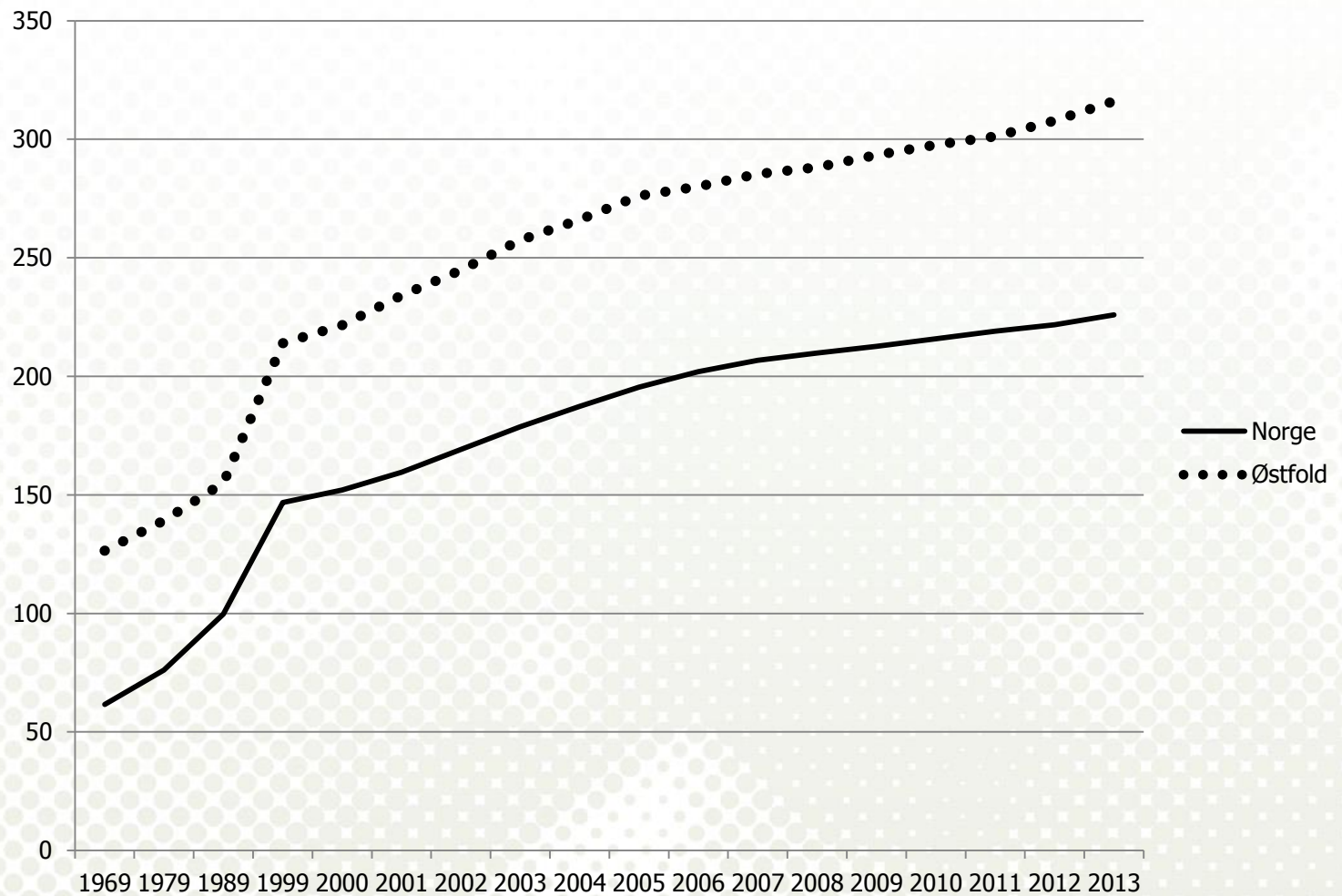
Landbruksareal, daa, hele landet

Antall gårdsbruk

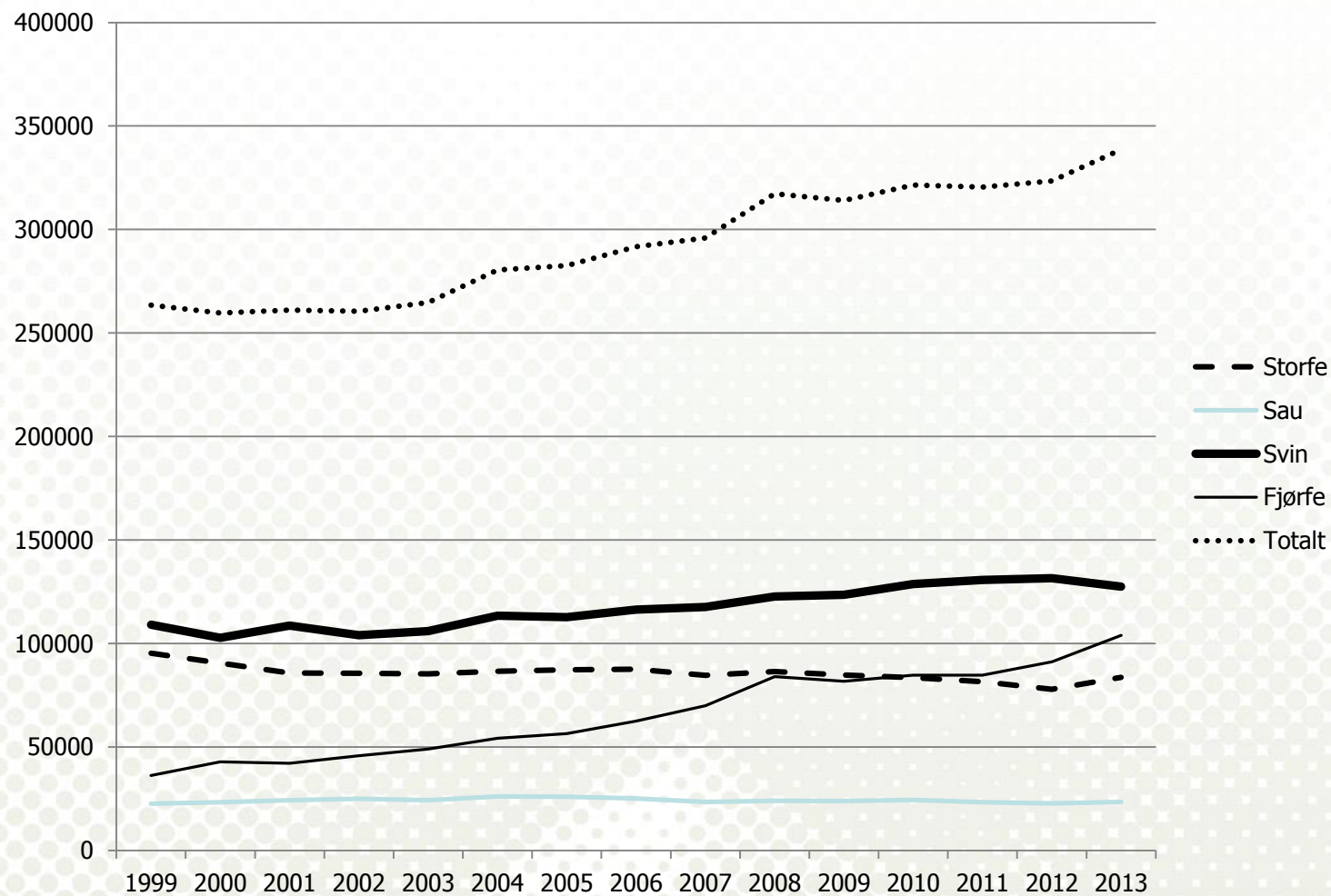

Areal per bruk (daa), 1969-2013

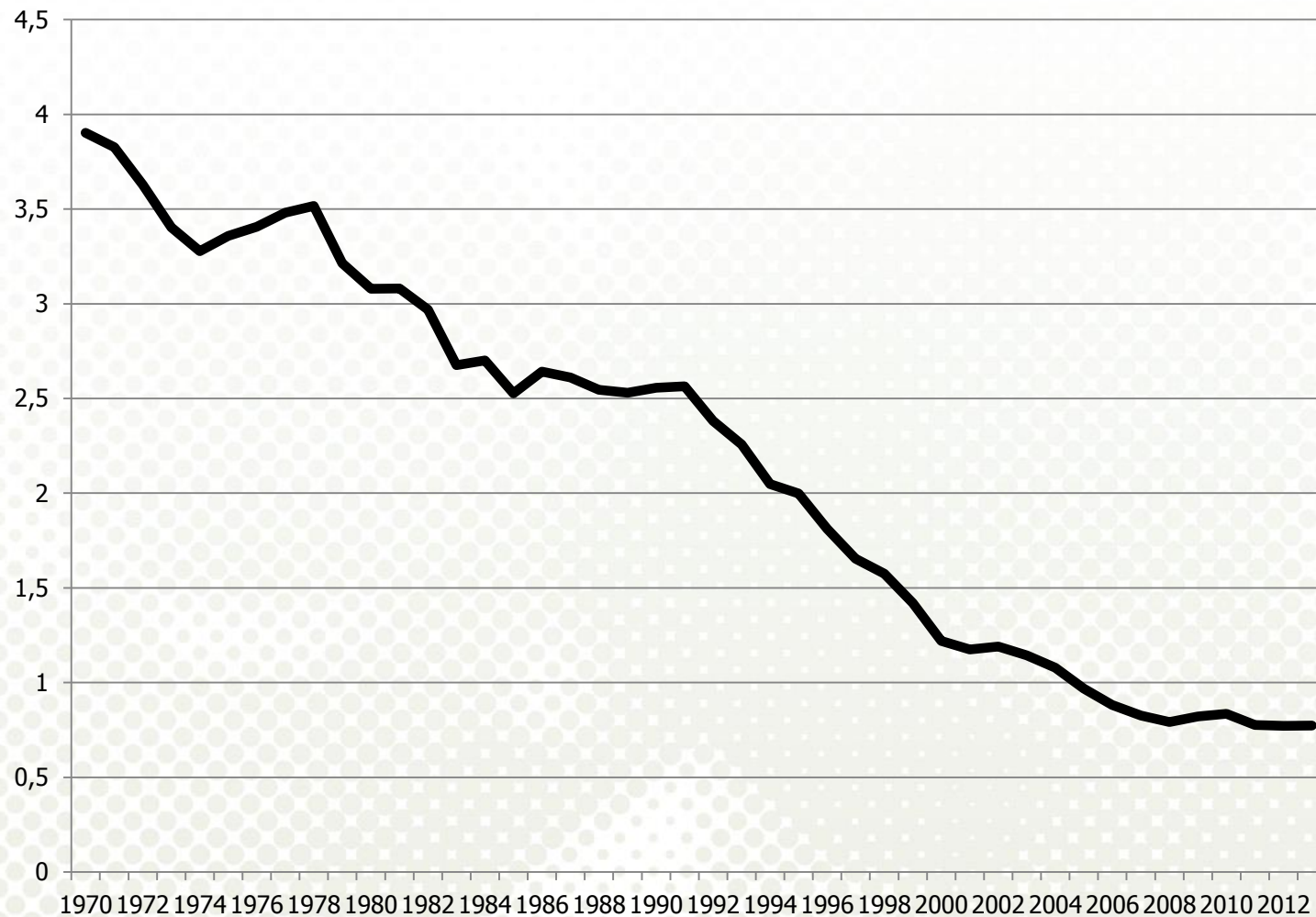

Kjøttproduksjon, tonn

Jordbrukets andel av total produksjon %

Klare trender – på tvers av politiske regimer

	Jordbruksbedrifter med husdyr	Storfe i alt	Mjølkeku
2004	39661	23101	16900
2005	37970	22102	16190
2006	36378	21044	15056
2007	34822	19927	14033
2008	33559	18787	13251
2009	32551	17851	12266
2010	32270	17136	11529
2011	31190	16500	10943
2012	30408	15819	10335
2013	29744	15337	9820
2014	29107	14786	9366

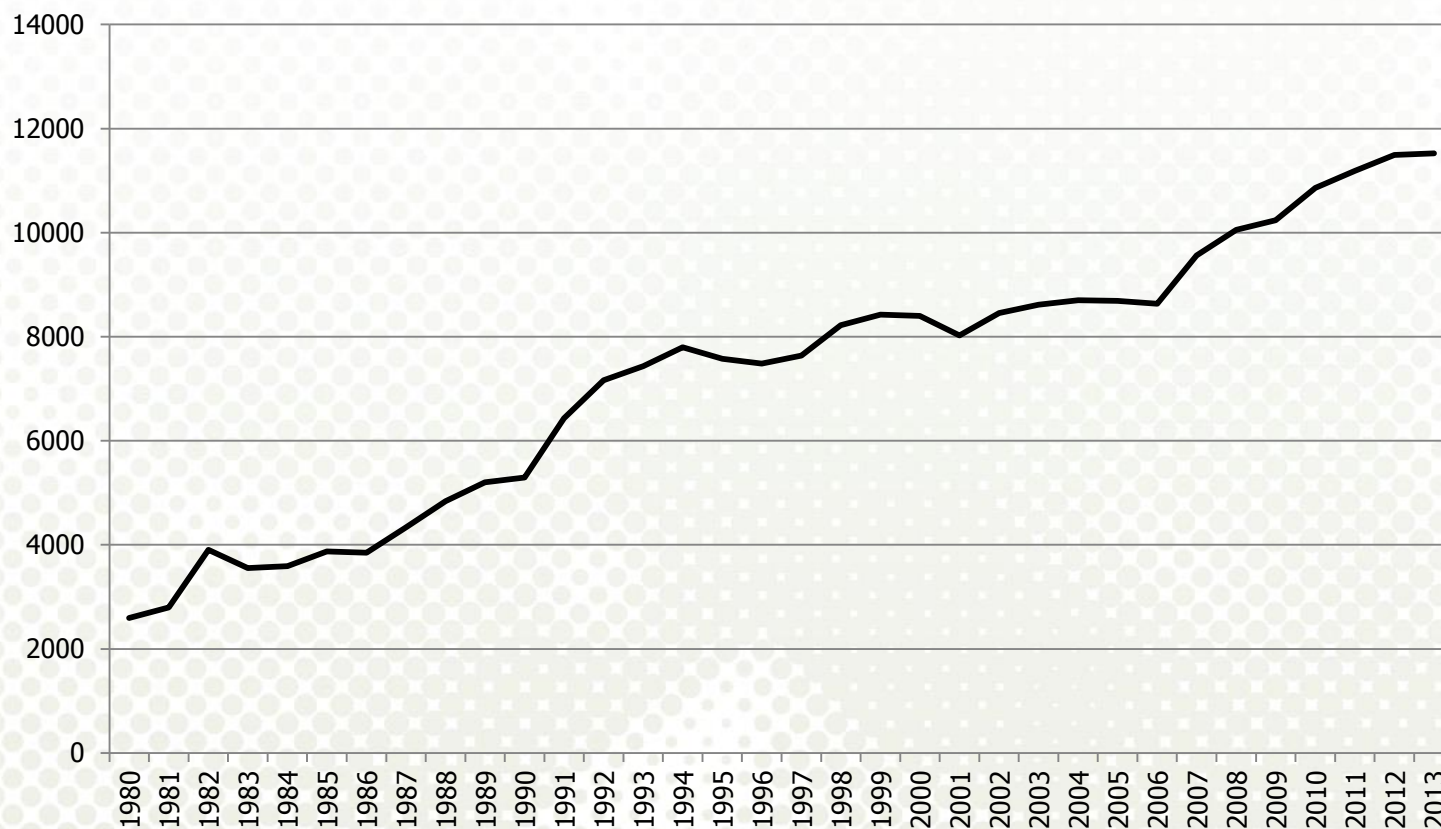
Strukturen i mjølkeproduksjonen, antall bruk

Mjølkekyr	2010	2011	2012	2013	2014
I alt	11529	10943	10335	9820	9366
1-4	89	79	67	58	60
5-9	1067	931	871	742	711
10-14	2429	2253	1952	1715	1594
15-19	3015	2795	2529	2254	2131
20-29	3071	2882	2790	2722	2575
30-	1858	2003	2126	2329	2295

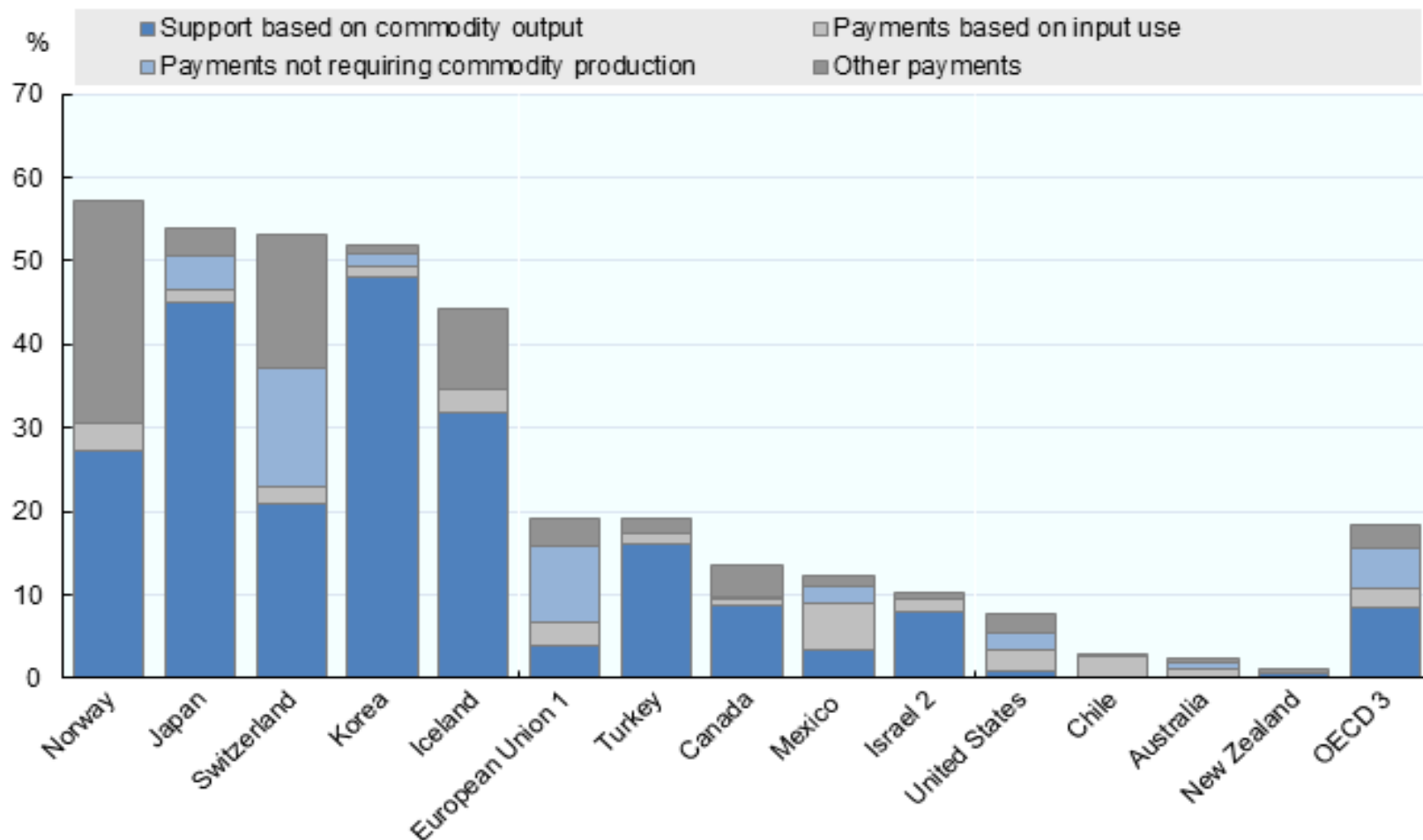
Norge er ikke ETT landbruksland

	Jordbruksbedrifter med husdyr	Mjølkeku	Vinterfôra sau	Svin
Østfold	773	150	159	160
Akershus og Oslo	701	143	230	96
Hedmark	1956	569	660	260
Oppland	3176	1212	1343	204
Buskerud	1076	208	559	52
Vestfold	524	74	126	137
Telemark	755	103	363	49
Aust-Agder	478	100	232	22
Vest-Agder	882	264	455	44
Rogaland	4097	1384	2594	656
Hordaland	2680	587	1980	89
Sogn og Fjordane	2519	901	1576	68
Møre og Romsdal	2212	868	1034	68
Sør-Trøndelag	2109	869	728	79
Nord-Trøndelag	2117	926	532	299
Nordland	1946	667	1024	124
Troms	864	231	517	27
Finnmark	242	110	116	3

Næringssubsidier jord- og skogbruk 1980-2013 (mill. kr.løpende priser)

Producer Support Estimate by country over 2011-13 (% of gross receipts)

1. EU27 in 2011-13.

2. The statistical data for Israel are supplied by and under the responsibility of the relevant Israeli authorities. The use of such data by the OECD is without prejudice to the status of the Golan Heights, East Jerusalem and Israeli settlements in the West Bank under the terms of international law.

3. The OECD total does not include the non-OECD EU member states.

Hva er egentlig målene med dagens landbrukspolitikk?

- **øke produksjonen** (hva menes med dette? Kilo og tonn? Verdi? Kalorier?....)
- **øke andelen økologisk produksjon** (hva er økologisk? Hvordan håndtere at dette står i motstrid med ambisjonen om å øke produksjonen hvis vi snakker om kalorier og kilo?)
- **øke sjølforsyningsgraden.** Hva innebærer dette gitt at sjølforsyningsgraden tar utgangspunkt i det folk faktisk spiser
- **opprettholde (eller øke) bøndenes inntekter.** Hvordan forholder man seg til at bøndenes inntekter i betydelig grad kommer fra andre kilder enn landbruket?
- **Opprettholde bosetting.** Hvordan kan landbruket bære denne oppgaven?

Virkemidlene reflekterer målene

- Uklare
- Motstridende
- Ineffektive

Noen eksempler på virkemidler over jordbruksavtalen (1)

Tiltak	Formål	Budsjettramme Mill. kr	Antall mottakere
Matmerk	Styrke konkurranseevnen norsk matproduksjon, trygg etisk, tillit	48,5	n/a
Rekruttering, likestilling, kompetanse	KIL	26,0	n/a
Bygdeutvikling	Langsiktig verdiskapning, bosetting etc	503,0	1489 (2010)
Arktisk landbruk	Økt utnyttelse, arktisk kvalitet	7,0 (2013)	n/a

Tiltak	Formål	Budsjettramm e Mill. kr	Antall mottakere
Inn på tunet	Økt forankring av tilbudene i kommunesektoren og utvikling av gode tjenester for innbyggerne	9,0	46
Lokalmat og grønt reiseliv	Økt verdiskapning	84,0	n/a
SMIL	Kulturvern, redusere forurensning	120	3132
Utviklingstilta k økologisk landbruk	Gjøre økologisk kjøtt og melk mer tilgjengelig	44,0	n/a

Tiltak	Formål	Budsjettramme Mill. kr	Antall mottakere
Distriktstilskudd melk	Bidra til inntekts- og produksjonsutvikling opprettholde bosetting og sysselsetting ved å jevne ut forskjeller i lønnsomheten i produksjonen	489,0	10.597 (2011)
Distriktstilskudd kjøtt	samme	572,9	Ca. 24.000
Fraktilskudd slakt	Jevne ut prisene til produsent og forbruker	130,0	25 (2011)
Driftstilskudd melk	Styrke økonomien i melkeproduksjonen, jevne ut ulikeheter mellom Sør-N og Nord-N, samt bidra til videreføring av melkeprod. På sentrale Østlandet	1212,7	10,599 (2012)

Tiltak	Formål	Budsjettramme Mill. kr	Antall mottakere
Tilskudd til husdyr	Styrke og jevne ut inntekter mellom ulike produksjoner og ulike bruksstørrelser	2.386,0	29.098
Tilskudd dyr på utmarksbeite	Pleie kulturlandskapet, bedre utnyttelse utmarksressursene	341,5	20.098 (2012)
Tilskudd til beitende dyr	Samme	395,7	28.887 (2012)
Distriktstilskudd fjørfekjøtt	Bosetting og sysselsetting, jevne ut ulikheter i lønnsomheten	0,4	18

Scenario 1: Viderføring av trenden

- Omtrent samme areal, kanskje litt ned i marginale områder
- Jevnt færre, men større bruk
- Mer effektive bruk, relativt mindre subsidier, omtrent samme (lave) lønnsomhet
- Fortsatt økning i produksjonen

Scenario 2: Nedbygging

- Reduksjon i arealer – gjengroing
- Langt færre bruk, mindre produksjon
- Dårligere lønnsomhet

Scenario 3: Konsolidering og fornying

- Omtrent samme areal
- Langt færre konvensjonelle bruk
- Kraftig økning i bruksstørrelsene i konvensjonell produksjon
- Sterk vekst i nisje- og spesialprodukter
- Todeling av landbruket:
Konvensjonelt/landskaps- og
kulturlandbruket («Sveits-landbruk»)

Werenskiold, 1885

Nydyrking av ugrassletter i Romania

Fra null til 10 tonn/haa

